

Ekspertyza prawna w przedmiocie skreślenia doktoranta z listy doktorantów w przypadku niezadawalającego postępu w zakresie przygotowania rozprawy doktorskiej

I. Przedmiot

Przedmiotem ekspertyzy jest analiza regulacji prawnych dotyczących skreślenia doktoranta z listy doktorantów w przypadku niezadawalającego postępu w zakresie przygotowania rozprawy doktorskiej.

II. Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 572 ze zm.) dalej jako: „KPA”;
2. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1571 ze zm.) dalej jako: „PSWiN”.

III. Analiza prawna

Na wstępie wskazać należy, że ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przewiduje dwa tryby skreślenia z listy doktorantów. Pierwszy z nich dotyczy obligatoryjnego skreślenia z listy doktorantów, które ma miejsce w przypadkach wynikających wprost z art. 203 ust. 1 PSWiN, a mianowicie:

- 1) negatywnego wyniku oceny śródkresowej;
- 2) niezłożenia rozprawy doktorskiej w terminie określonym w indywidualnym planie badawczym;
- 3) rezygnacji z kształcenia;
- 4) niepodjęcia kształcenia;
- 5) naruszenia zakazu, o którym mowa w art. 200 ust. 7 PSWiN;
- 6) ukarania karą dyscyplinarną wydalenia ze szkoły doktorskiej.

W sytuacji wystąpienia jakiegokolwiek ze wskazanych powyżej przesłanek właściwy organ (tj. dyrektor/kierownik szkoły doktorskiej) musi skreślić doktoranta z listy doktorantów. Jest bowiem do tego prawnie zobligowany.

Instytucję skreślenia w trybie fakultatywnym uregulowano natomiast w art. 203 ust. 2 PSWiN. Zgodnie z nim, doktorant może być skreślony z listy doktorantów w przypadku:

- 1) niezadowalającego postępu w przygotowaniu rozprawy doktorskiej;
- 2) niewywiązywania się z obowiązków, o których mowa w art. 207 PSWiN (do obowiązków tych należy postępowanie zgodnie z regulaminem szkoły doktorskiej oraz realizacja programu kształcenia i indywidualnego planu badawczego).

W przypadku wystąpienia jednej ze wskazanych w art. 203 ust. 2 PSWiN przesłanek, doktorant może lecz nie musi zostać skreślony z listy doktorantów. Należy zatem jednoznacznie podkreślić, że skreślenie w trybie fakultatywnym charakteryzuje się tym, że jego zastosowanie zależy od decyzji właściwego organu. Organ posiada zatem uprawnienie, a nie obowiązek wykorzystania wobec danego doktoranta instytucji skreślenia fakultatywnego.

Przedstawiciele doktryny podnoszą, że „w przypadku zaistnienia którejkolwiek z przesłanek wskazanych w art. 203 ust. 2 PSWiN doktoranta można skreślić albo nie skreślić i każde z tych rozstrzygnięć będzie legalne, ale musi zapadać w granicach tego uznania, przy uwzględnieniu m.in. zasady proporcjonalności i równego traktowania oraz przy poszanowaniu innych, wypracowanych w doktrynie reguł stosowania uznania administracyjnego, w tym szczególnych wymogów uzasadnienia takiej decyzji administracyjnej. Uznanie nie oznacza bowiem dowolności” (*Ł. Kierznowski, Szkoły doktorskie. Komentarz do art. 198-216 oraz 259 do 264 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Warszawa 2018, s. 53*).

W przypadkach dotyczących możliwości zastosowania wobec doktoranta skreślenia fakultatywnego decyzja zapada zatem w ramach tzw. swobodnego uznania organu. Z całą stanowczością należy jednakże zaznaczyć, że swobodne uznanie nie oznacza arbitralności organu w podejmowaniu tego rodzaju decyzji, ale co więcej - wiąże się z koniecznością rzetelnej i szczególnie wnikliwej analizy wszelkich okoliczności sprawy (*B. Pietrzyk-Tobiasz, Komentarz do art. 203 PSWiN, [w:] W. Kielbasiński, B. Pietrzyk-Tobiasz, M. Kuliński (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, Warszawa 2024*).

Analizując niniejsze zagadnienie należy również wskazać stanowiska wyrażone w orzeczeniach wydanych przez sądy administracyjne.

W pierwszej kolejności przywołać wyrok NSA, w którym stwierdzono, że:

(...) uznaniowy charakter decyzji nie wyklucza całkowicie jej sądowej kontroli lecz oznacza, iż kontrola ta sprowadza się w zasadzie do badania, czy wydanie decyzji zostało poprzedzone prawidłowo przeprowadzonym postępowaniem, z odpowiednim zachowaniem przepisów procedury administracyjnej (wyrok NSA z 23.01.2009 r., II OSK 1488/08, LEX nr 537693).

W kontekście omawianego zagadnienia istotny jest również wyrok WSA w Warszawie, w którym wskazano, że:

(...)Decyzja o skreśleniu z listy doktorantów wydana w oparciu o art. 203 ust. 2 p.s.w.n. ma charakter uznaniowy. W tym miejscu podkreślić należy, że uznanie administracyjne nie pozwala na dowolne działanie organu administracji publicznej, czy rozstrzygnięcie na podstawie przesłanek niemających obiektywnego uzasadnienia. Orzekający w sprawie organ jest zobowiązany do rzetelnej i wnikliwej analizy wszelkich okoliczności sprawy. Natomiast Sąd, kontrolując decyzję uznaniową, jest obowiązany zbadać, czy zaskarżona decyzja nie nosi cech dowolności (wyrok WSA w Warszawie z 24.11.2020 r., II SA/Wa 1174/20, LEX nr 3152156).

Należy zatem podkreślić, że zarówno w orzecznictwie jak i literaturze przedmiotu wskazuje się na ten sam istotny aspekt wydawania decyzji w ramach tzw. swobodnego uznania organu. Musi ono zostać poprzedzone wnikliwym postępowaniem wyjaśniającym, które powinno polegać na dokładnej i kompleksowej analizie wszystkich okoliczności sprawy. Co w tym przypadku najistotniejsze, decyzję należy wydawać w oparciu o obiektywną, a nie subiektywną ocenę danej sytuacji.

Warto również przywołać stanowisko wyrażone przez WSA w Łodzi. Wskazano w nim, że zadaniem rektora wydającego decyzję uznaniową w przedmiocie skreślenia doktoranta jest rozważenie, czy w interesie społecznym leży umożliwienie kontynuowania mu kształcenia (*Wyrok WSA w Łodzi z dnia 27 września 2023 r., III SA/Łd 363/23, LEX nr 3621290*). Sąd ten wskazał zatem na kolejną istotną okoliczność podejmowania decyzji uznaniowej, a mianowicie uwzględnienie interesu społecznego.

Biorąc pod uwagę powyższe trzeba jednoznacznie stwierdzić, że przed wydaniem decyzji dotyczącej skreślenia doktoranta z listy doktorantów z powodu niezadowolającego postępu w zakresie przygotowania rozprawy doktorskiej organ prowadzący postępowanie wyjaśniające w pierwszej kolejności powinien dokonać

całościowej analizy Indywidualnego Planu Badawczego doktoranta oraz dokumentacji dotyczącej podejmowanej przez niego działalności naukowo-badawczej.

Zaznaczyć bowiem trzeba, że podstawowym punktem odniesienia co do oceny postępów doktoranta w pracy nad rozprawą doktorską jest indywidualny plan badawczy, który zawiera harmonogram jej przygotowania (*B. Pietrzyk-Tobiasz, Komentarz do art. 203 PSWiN, [w:] W. Kielbasiński, B. Pietrzyk-Tobiasz, M. Kuliński (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, Warszawa 2024*). W owym harmonogramie doktorant wskazuje bowiem poszczególne etapy realizacji działań prowadzących do przygotowania rozprawy doktorskiej. Z całym przekonaniem wskazać zatem trzeba, że jedynie okoliczność przejawiająca się niezgodną z harmonogramem zawartym w Indywidualnym Planie Badawczym realizacją badań na potrzeby rozprawy doktorskiej powinna stanowić przesłankę, która może skutkować podjęciem przez organ decyzji o skreśleniu doktoranta z listy doktorantów.

Zaznaczyć przy tym trzeba, że użyte przez ustawodawcę w art. 203 ust. 2 sformułowanie „niezadowalający postęp w przygotowaniu rozprawy doktorskiej” można uznać za niedookreślone i interpretować na wiele sposobów. Jak słusznie wskazuje się w literaturze, konkretyzacja tego pojęcia powinna następować każdorazowo w sposób indywidualny przy uwzględnieniu takich czynników jak specyfika określonej dyscypliny czy też prowadzonych badań, przyjęcie danej metodologii (*B. Pietrzyk-Tobiasz, Komentarz do art. 203 PSWiN, [w:] W. Kielbasiński, B. Pietrzyk-Tobiasz, M. Kuliński (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, Warszawa 2024*).

Organ rozważający zastosowanie wobec doktoranta instytucji skreślenia fakultatywnego nie powinien swojej decyzji opierać wyłącznie na formalnym braku realizacji przez doktoranta zadania badawczego bezpośrednio związanego z przygotowaniem rozprawy doktorskiej lub opracowaniem danego fragmentu rozprawy, który został wskazany w Indywidualnym Planie Badawczym. Z uwagi na to jak poważne konsekwencje niesie za sobą wydanie decyzji o skreśleniu z listy doktorantów dla dalszej przyszłości naukowej doktoranta, organ ten powinien wziąć pod uwagę również złożoność procesu przygotowania danej rozprawy doktorskiej, czasochłonność i kosztochłonność zadań badawczych wskazanych przez doktoranta w Indywidualnym Planie Badawczym, całokształt jego osiągnięć naukowo-badawczych, a także dotychczasowe zaangażowanie doktoranta. Ustalenia przyjęte przez organ powinny uwzględniać również wyjaśnienia przedstawione przez samego doktoranta dotyczące jego oceny przyczyn nieuzyskania określonego poziomu przygotowania rozprawy doktorskiej wynikającego z Indywidualnego Planu Badawczego.

W praktyce realizacji konkretnej pracy naukowo-badawczej mogą bowiem zaistnieć okoliczności niezależne od jej wykonawcy polegające np. na niemożności przeprowadzenia określonego rodzaju badań w danym okresie założonym w Indywidualnym Planie Badawczym, nieprzewidzianych trudnościach pozyskania określonego materiału badawczego, nieuzyskania wystarczającej ilości środków finansowych niezbędnych do realizacji konkretnych czynności badawczych.

Ponadto organ wydający decyzję w przedmiocie skreślenia doktoranta z powodu wskazanej okoliczności powinien również zwrócić uwagę na to, czy umożliwienie mu kontynuowania kształcenia w szkole doktorskiej nie leży w interesie społecznym i interesie obywateli. Ważne jest zatem to, aby zweryfikować, czy dotychczasowa postawa doktoranta daje podstawę do przypuszczenia, że pomimo zaistniałych opóźnień w zakresie przygotowania rozprawy doktorskiej, ukończy on proces kształcenia i złoży rozprawę doktorską.

W procesie przygotowywania rozprawy doktorskiej mogą pojawić się również niezależne od doktoranta problemy rodzinne i zdrowotne. Warto w tym miejscu przytoczyć stanowisko WSA w Białymstoku, z którego wynika, że skreślenie doktoranta z uwagi na zaistnienie nadzwyczajnej, usprawiedliwionej okoliczności w postaci choroby doktoranta narusza zasadę proporcjonalności (*Wyrok WSA w Białymstoku z dnia 30 marca 2023 r., II SA/Bk 75/23, LEX nr 3523405*).

Podkreślić przy tym należy, że zgodnie z art. 202 ust. 1 PSWiN, doktorant opracowuje Indywidualny Plan Badawczy w uzgodnieniu z promotorem lub promotorami. Promotor jako opiekun naukowy doktoranta pomaga mu zatem również w opracowaniu harmonogramu przygotowania rozprawy doktorskiej. Doktorant i promotor/promotorzy razem wytaczają określone kierunki działania doktoranta zmierzające do złożenia gotowej rozprawy doktorskiej. Wiedza i doświadczenie opiekuna/opiekunów naukowych doktoranta powinny zatem prowadzić do skonstruowania takiego planu badawczego, który jest racjonalny i możliwy do zrealizowania. Jednocześnie wskazać trzeba, że to promotorzy jako specjaliści w określonym obszarze badawczym są najbardziej świadomi tego, jakie przeszkody i trudności zaistniały w procesie kształcenia w szkole doktorskiej mogą wpłynąć negatywnie na harmonogram przygotowywania samej rozprawy. Trzeba zatem jednoznacznie stwierdzić, że przed podjęciem decyzji o ewentualnym skreśleniu doktoranta z powodu niezadowalającego postępu w przygotowaniu rozprawy doktorskiej, właściwy organ powinien zapoznać się z opinią jego promotora/promotorów.

Podsumowując wskazać trzeba, że organ rozważający możliwość zastosowania wobec doktoranta instytucji skreślenia fakultatywnego wyrażonego w art. 203 ust. 2 PSWiN,

przed wydaniem decyzji powinien zapoznać się z całokształtem informacji wynikających z dokumentacji doktoranta, opinią jego opiekuna/opiekunów naukowych, a także wyjaśnieniami przedstawionymi przez samego doktoranta. W przypadku wydania decyzji z pominięciem przeprowadzenia kompleksowego postępowania wyjaśniającego organ naraża się bowiem na zarzuty dotyczące naruszenia określonych przepisów prawa materialnego i procesowego, w tym również wyrażonej w KPA zasady proporcjonalności (zob. wyrok WSA w Warszawie z 24.11.2020 r., II SA/Wa 1174/20, LEX nr 3152156).

Warto również zaznaczyć, że zgodnie z art. 129 § 2 w zw. z art. 127 § 3 KPA, od decyzji w przedmiocie skreślenia doktoranta przysługuje wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy. Składa się go w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji stronie. W sytuacji, gdy doktorant nie zgadza się z decyzją wydaną przez właściwy organ, może zatem skorzystać ze wskazanego środka odwoławczego.

IV. Wnioski

1. Wydanie decyzji w przedmiocie skreślenia fakultatywnego w przypadku zaistnienia przesłanki dotyczącej niezadowolającego postępu w przygotowaniu rozprawy doktorskiej ma charakter uznaniowy.
2. Przed wydaniem decyzji organ powinien zapoznać się z całokształtem informacji wynikających z dokumentacji doktoranta, opinią jego opiekuna/opiekunów naukowych, a także wyjaśnieniami przedstawionymi przez samego doktoranta.
3. Wydanie przez organ decyzji z pominięciem przeprowadzenia kompleksowego postępowania wyjaśniającego naraża go na zarzuty dotyczące naruszenia określonych przepisów prawa materialnego i procesowego, w tym również wyrażonej w KPA zasady proporcjonalności.

Niniejsza opinia posiada walor doradczo-informacyjny, nie ma natomiast charakteru wiążącej wykładni prawa.

Stan prawny: 25 listopada 2024 r.

/-/

mgr Monika Wilanowska

